

**MUSTAFA KUTLU'NUN YILDIZ TOZU ADLI ESERİNİN ALFRED ADLER'İN
DOĞUM SIRASI TEORİSİ BAĞLAMINDA ORTAYA ÇIKAN KARDEŞ
TİPOLOJİSİNE GÖRE İNCELENMESİ**

AN ANALYSIS OF MUSTAFA KUTLU'S WORK NAMED "YILDIZ TOZU" ACCORDING
TO THE SIBLING TYPOLOGY EMERGING IN THE CONTEXT OF ALFRED ADLER'S
BIRTH ORDER THEORY

Sedat EROL

Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi,
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı,
Adıyaman/Türkiye.

Assoc. Prof. Dr., Adıyaman
University, Department of Turkish
Education, Adıyaman/Türkiye.

sedaterol02@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0003-0840-9903

Kasım KARADAĞ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Adıyaman
Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim
Dalı, Adıyaman/Türkiye.

Graduate Student, Adıyaman
University, Department of Turkish
Education, Adıyaman/Türkiye.

karadagkasim118@gmail.com

ORCID ID: 0009-0002-0244-8880

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1565185

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 12.10.2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 24.12.2024

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Erol, S., & Karadağ, K. (2024).
Mustafa Kutlu'nun Yıldız Tozu Adlı Eserinin Alfred Adler'in Doğum Sırası Teorisi
Bağlamında Ortaya Çıkan Kardeş Tipolojisine Göre İncelenmesi. *USBAD
Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 6(16), 491-502.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Bu çalışmada Mustafa Kutlu tarafından kaleme alınan Yıldız Tozu adlı eser, Alfred Adler'in doğum sırası teorisi bağlamında ortaya çıkan kardeş tipolojisine göre incelenmiştir. Bireylerin farklı hedeflere odaklansa da vazgeçilmez olma ve üstünlük kurma çabalarına dikkat çeken Adler'in üzerinde durduğu, doğum sırasına göre tanımladığı 4 farklı kardeş tipolojisi vardır: İlk çocuk (en büyük kardeş), ikinci çocuk, en küçük çocuk ve tek çocuk. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma kullanılmıştır. Doküman incelemesi yöntemiyle verilerin toplandığı süreçte elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda Yıldız Tozu adlı eserde doğum sırası teorisi bağlamında ortaya çıkan büyük kardeş ve ikinci kardeşin özelliklerine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Alfred Adler'in üzerinde durduğu büyük kardeşlerde görülen ebeveyn rolü üstlenme, bilgiç, otoriter, sahiplenici olma; ikinci kardeşlerde görülen kıskançlık, küçümsenme ve ihmal edilmişlik hissiyle hırslı ve kinli olma, küsme, kendini yarışta hissetme gibi özellikler tespit edilmiştir. Çocuklara çocuk edebiyatı eserleri aracılığıyla verilecek mesajların amacına hizmet edebilmesi ve çocukları geliştirebilmesi için bu çalışmada olduğu gibi farklı perspektifler sunulması, disiplinler arası çalışmalarla alanın zenginleştirilmesi önerilebilir. Bununla birlikte olumsuz duygu durumlarıyla başa çıkmada çocuklara, yapıtlar aracılığıyla sezme ve keşfetmeye dayalı iletiler verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Alfred Adler, Doğum sırası, Kardeş tipolojisi, Çocuk, Çocuk edebiyatı

Abstract: In this study, the work titled Yıldız Tozu, written by Mustafa Kutlu, was examined according to the sibling typology that emerged in the context of Alfred Adler's birth order theory. Drawing attention to the efforts of individuals to be indispensable and establish superiority despite focusing on different goals, Adler emphasized 4 different sibling typologies defined by birth order: First child (oldest sibling), second child, youngest child and only child. Basic qualitative research, one of the qualitative research designs, was used in the research. Content analysis technique was used in the analysis of the data obtained in the research process where data was collected with the document review method. As a result of the research, important findings were reached regarding the characteristics of the elder sibling and the second sibling that emerged in the context of the birth order theory in the work called Yıldız Tozu. Characteristics such as assuming the parental role, being pedantic, authoritarian, and possessive, seen in older siblings, jealousy, feeling belittled and neglected, being ambitious and spiteful, being offended, and feeling in competition, seen in second siblings, have been identified. In order for the messages to be given to children through children's literature works to serve their purpose and to develop children, it can be suggested that different perspectives be presented as in this study and that the field be enriched with interdisciplinary studies. In addition, messages based on intuition and discovery can be given to children through works in order to cope with negative emotional states.

Key Words: Alfred Adler, Birth order, Sibling typology, Child, Children's literature

GİRİŞ

Birey dünyaya gözlerini açtığında ilk etkileşimini ailesi ile kurmaktadır. Bireyin aile yapısı, kardeşleri ile olan ilişkisi ve aile içerisindeki konumu kişiliğinin gelişmesinde önemli bir etkidir. Adler'e (2011) göre çocukların erken dönemde karşılaştıkları en önemli sosyal ortamlardan biri ailedir ve bu durum çocukların kişilik özelliklerinin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır. İnsanların yaşamı boyunca güç ve iktidar mücadelesi verdikleri düşüncesini savunan Adler'e (1949) göre, bir ailenin büyük ya da küçük çocuğu olmak güç ve iktidar

mücadelesinde farklı özelliklerinin gelişmesine neden olur. Temel olarak bireylerin hayatta farklı hedefler peşinde koşarak vazgeçilmez olma ve üstünlük kurma çabalarına dikkat çeken Adler'in üzerinde durduğu, doğum sırasına göre tanımladığı kardeş tipolojisi 4 başlıkta ele alınabilir:

1. İlk Çocuk (En Büyük Kardeş): İlk çocuk olmanın kişiliğin gelişiminde bazı avantajları ve dezavantajları vardır. Ailenin ikinci çocuk doğduktan sonra ilk çocuğa yaklaşımı bu süreçte oldukça belirleyicidir. Ailenin tutumuna göre ilk çocuk/en büyük kardeş, otoriter bir role adapte olabilir. Kardeşi için ikinci ebeveynlik rolü üstlenebilir. Ayrıca genellikle güvenilir, disiplinli ve çalışkan olma eğilimindedirler. Diğer yandan ikinci çocuğun gelmesiyle ortaya çıkan kendini güvende hissetmeme durumu ile birlikte saldırgan davranışlar da sergileyebilirler (Adler, 2011). En büyük çocuk, kardeşlerinden hiçbirinin tadamayacağı bir durumun içindedir. Belirli bir süre tek çocuk olarak büyür ve bu süreçte tek çocuk olmanın tüm rollerini yaşar. Sonraları dünyaya gelen ikinci çocuk nedeniyle tahtından indirilir ve arada geçen zaman çocukta bırakılan izlenim açısından çok önemlidir. İkinci çocuğun doğmasıyla birlikte ilk çocuğun elde ettiği hayat alanı daralır (Adler, 2014). Adler doğum sırasının önemini belirtirken ilk doğan çocukların ilginin odağında olduklarını, kendilerini özel hissettiklerini, diğer kardeşler dünyaya geldiğinde ilk doğan çocuğun gücünü kaybettiği hissine kapıldığını ortaya koymuştur (Adler, 2018). Bu sebeple şımartılmış büyük çocuklarda ikinci çocuğa karşı kin belirtileri görülmesi gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir (Adler, 2020).

2. İkinci Çocuk: İkinci çocuk dünyaya geldiği andan itibaren büyük kardeşle zaman geçirir. Bu nedenle iş birliği yapma konusunda büyük çocuğa göre daha yatkındır. Büyük kardeş tarafından geri plana itilmediği sürece konum olarak iyi bir yerdedir. Her zaman yaş ve gelişim yönünden kendisinden önde olan bir çocuk vardır. Bu durum da ikinci çocuğun sanki bir yarıştaymış ve büyük kardeşi geçmek için acele etmesi gerekiyormuş gibi davranmasına neden olur. İkinci çocuk, geride kaldığı duygusuyla büyük kardeşi geçme konusunda çaba gösterir ve genellikle büyük kardeşi geçerek başarılı olur. Bundan dolayı ikinci çocukların daha iyi bir gelişim gösterdikleri söylenebilir. İlk çocuğu geçmeyi başarırca altın çağını yaşayan bir konuma gelir. Bunu başarmazsa amaca yönelik iyi ya da kötü yönde çaba gösterir (Adler, 2004). Başarısız olma durumunda ikinci kardeş; kıskançlık, küçümsenme veya ihmal edilmişlik duygularına kapılabilir. İkinci kardeşin mücadelesi amaca ulaşınca kadar sürer (Adler, 2018). İki kardeşten küçüğü, büyük kardeşin otoriteyi elde etme çabalarına karşın itaat etme yoluna da gidebilir. Böylelikle ailenin gözdesi olarak isteklerinin yerine getirilmesinde başarılı sonuçlar elde etmek isteyebilir (Adler, 2011).

3. En Küçük Çocuk: Adler'e (2004) göre, ailenin en küçük çocuğu çok fazla rekabet içerisindedir. Bu nedenle olağanüstü derecede iyi gelişir. Hızlı ilerlemesiyle tüm kardeşleri geride bırakabilir. Anne, baba veya kardeşlerinden genellikle yardım alan küçük çocuğun, hırslı mizacının yanında kinci tavırları da vardır. Küçük çocuk şımartılırsa bağımsız bir karaktere sahip olamaz. Kendi çabasıyla başarılı olma cesaretinden yoksun kalabilir.

Adler'e (1998) göre, en küçük çocuktan sonra başka bir kardeş dünyaya gelmediğinden bu çocukların kendini geçmeye çalışan bir takipçisi yoktur. Böylece son çocuğun genellikle gururlu, öz güvenli ve neşeli bir karaktere sahip olduğu söylenebilir.

4. Tek Çocuk: Tek çocuk, ebeveynlerin daima göz bebeği konumundadır ve bu durum genellikle hayatı boyunca aynı şekilde devam eder. Çocuk sosyalleşmeye başladığında aileden gördüğü ilgiyi çevresindeki diğer insanlardan da bekleyebilir. Bu ilgiyi çevresindekilerden görmediğinde arkadaşlık ilişkilerinde zorluk yaşayabilir. Oyun oynarken başrolün kendisinde olmasını isteyen tek çocuk, kendinden büyük çocuklarla arkadaşlık etmeyi tercih eder. Bunun nedeni zamanının çoğunu kendinden yaşça büyük insanlarla geçirmesidir. Ayrıca liderlik becerileri yüksektir ve mükemmeliyetçi bir yapıya sahiptir (Adler, 1998). Sürekli dikkat odağını oluşturan tek çocuk, kolayca çok değerli bir insan olduğu duygusunu kazanır. Hayata ilişkin kararlarında ebeveynlerin kontrolü altında bulunması, çocuğun bağımsız olarak karar vermesinde yanlış yapma olasılığını arttırır (Adler, 2004).

Kendine özgü birtakım gelişimsel özellikleri olan, bireysel ilgi alanı ve algıları doğrultusunda tepkiler veren çocuklar, öğrenmeye açık bir yapıya sahiptir (Arıcı, 2016; Güteryüz, 2002; Şahin, 2015). Duygu ve düşünce dünyasında merak, sezme ve keşfetme gibi önemli nitelikler barındıran çocukların gelişiminde rol oynayan önemli etkenlerden biri de çocuklara yönelik yazılan yapıtlardır. Çocukların hayal dünyalarını ve estetik yönlerini zenginleştiren, çocukları hem bilgilendiren hem de güzel vakit geçirmelerini sağlayan çocuk kitapları, çocuklara bazı önemli davranışlar da sunarak bir bakıma onları hayata hazırlar. Nitekim birçok propaganda ve ikna çabalarına maruz kalınan ve buna karşılık birçok bilişsel işlemin gerçekleştirildiği çocukluk döneminde çocukların düşünme, karşılaştırma, eleştirme gibi bilişsel süreçleri işletmelerine yardımcı olan yapıtları okumaları gelişimleri açısından önemlidir (Sever, 2017; Tompkins, 2006). Çocukların okuduğu kitaptaki karakterlerle özdeşim kurması, empati yapması, okuduğu kitaptaki duygu ve düşünceleri sorgulaması, değerlendirmesi ve özümsemesi şüphesiz çocuğun hayata bakışını ve günlük hayattaki davranışlarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle çocuk kitaplarının farklı yönleriyle incelenmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda araştırmada, kardeş ilişkilerinin odakta olduğu, Mustafa Kutlu'nun Yıldız Tozu adlı eserini Alfred Adler'in doğum sırası teorisi bağlamında ortaya çıkan kardeş tipolojisine göre incelemek amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma kullanılmıştır. Görüşme, gözlem ya da doküman incelemesi yoluyla verilerin toplandığı temel nitel araştırmalarda, hangi soruların sorulduğu, neyin gözlemlendiği veya hangi dokümanların incelendiği araştırmanın teorik çerçevesine bağlıdır. Anlamın nasıl inşa edildiğini ortaya çıkarmaya odaklanan bu tür araştırmaların öncelikli amacı

görüşme, gözlem ya da doküman incelemesi yoluyla toplanan verilerde yer alan anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamaktır (Merriam, 2018).

2.2. Araştırma Materyali

Araştırma kapsamında Mustafa Kutlu'nun kardeş ilişkilerinin odakta olduğu "Yıldız Tozu" adlı eseri, Alfred Adler'in doğum sırası teorisi bağlamında ortaya çıkan kardeş tipolojisine göre incelenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada verilerin toplanması sürecinde doküman incelemesi yönteminden faydalanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen içerik hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Analiz edilen belgeler, çalışılan konu bağlamında uygun olan belgelerdir. Bu tür araştırmalarda araştırmacının ihtiyacı olan veri, gözlem veya görüşmeye gerek kalmadan elde edebilir (Merriam, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada elde edilen verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. "İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır" (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259). Bu amaçla elde edilen veriler birbirleriyle olan ilişkileri bakımından irdelenmiş, belli kavramlar ve temalar hâlinde sınıflandırılmış ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Mustafa Kutlu'nun kardeş ilişkilerinin odakta olduğu "Yıldız Tozu" adlı eseri, Alfred Adler'in doğum sırası teorisi bağlamında ortaya çıkan kardeş tipolojisine göre incelenmiş, büyük ve küçük kardeş olmak üzere iki tipolojiye yönelik bulgular tespit edilmiştir.

3.1. Alfred Adler'in Büyük Çocuk Tipolojisine İlişkin Bulgular

Eserde büyük çocuğun Adler'in tarif ettiği doğum sırası teorisine göre bazı önemli özelliklerini yansıttığı belirlenmiştir. Büyük çocuk, ebeveyn rolü üstlenerek bir bilgiç veya öğretmen gibi davranmaktadır. Kardeşinin doğumu, büyük kardeşin ilgi odağı olma durumunu altüst etmiş ve yeni ilgi odağı küçük kardeş olmuştur. Bu durum da büyük kardeşin bilinçaltında küçük kardeşten üstün özelliklerini yansıtmaya eğilimine neden olmuştur. Aşağıdaki diyalogda büyük kardeşin öğretmen rolünü üstlendiği görülmektedir. Büyük kardeş tavırlarıyla ve öğrendiği bilgilerle küçük kardeşe baskınlık kurmaya çalışmaktadır.

"Kenan aniden,

- Abi!

- Hı?

- Gökte herkesin bir yıldızı varmış diyorlar, doğru mu?

- Bilmem doğrudur belki.

- Benim yıldızım hangisi acaba?

- *Ohoo... Milyonla, milyarlar yıldız var, ne bileyim ben!*
- *Olsun, ben birini seçmek istiyorum, sen de seç.*
- *Hadi seçelim.*

Kenan'a yıldızlardan söz açıyorum. Okulda öğrendiğim bilgileri bir bir sıralıyorum. "Bak şu ters cezve biçiminde olan Küçük Ayı, onun yanındaki Büyük Ayı" diyerek ve onun "Hani, hani, hangisi?" demelerine aldırmayarak bilgiç bilgiç konuşuyorum" (Kutlu, 2019, s. 9-10).

Eserde aile bireylerinden dayının büyük çocuğa daha fazla ilgi gösterdiği söylenebilir. İlk çocuk ailenin göz bebeği olduğundan sevgi odağı hâline gelmiştir. Dayı küçük yeğeni Kenan'ı henüz görmediğinden büyük çocuk, dayının gözünde hâlâ ilgi tahtından inmemiştir.

"Dayım geldi.

Dayım Almanya'dan geldi ve bana bir bisiklet, Kenan'a top getirdi. Dayım benim küçüklüğümü biliyor. Kenan'ı hiç görmemiş. Dayım Almanya'ya geleli çok oluyormuş. Çoktandır gelmiyormuş. Şimdi izne geldi. Geldi ve evimiz şenlendi. Ama hemen dönecek. İzni çok kısa imiş. Dayım beni kucağına aldı, şöyle havada bir çevirdi, yüzü kızardı, nefesi daraldı.

- *Ulan amma büyümüşsün be kerata, dedi.*

Dayımın elini öptüm, teşekkür ettim. Dayım, Kenan'ın da saçını okşadı, anneme işaret ederek,

- *Vay be tıpkı ben, dedi" (Kutlu, 2019, s. 11-12).*

Eserde büyük çocuğun küçük kardeşin üzerinde otorite kurduğu, bazen isteklerini reddettiği görülmektedir. Büyük çocuk kendini ispatlama, konumunu koruma dürtüsüyle bazı davranışlar sergilemektedir. Örneğin bisiklete binme becerisini göstererek ailesinin gözündeki eski konumuna ulaşmayı amaçlamaktadır.

"Kenan peşim sıra koşuyor.

- *Abi beni de bindir, bana da öğret, n'olur, diye yalvarıyor.*
- *Hiç bindirir miyim!*
- *Olmaz, sen daha küçüksün, bacakların yetişmez, git topunla oyna, diyorum.*
- *Ağlıyor, tepiniyor.*
- *N' apıyım topu, ben bisiklete binmek istiyorum, diye mızıldanıyor.*
- *Hayır, olmaz!" (Kutlu, 2019, s. 14-16).*

Büyük kardeşin tıpkı bir ebeveyn gibi sahiplenici ve koruyucu rolü, eserde öne çıkan diğer özellikleridir. Küçük kardeşi Kenan'ın yıldızının düşmemesi için çabalayan büyük kardeşin özellikleri aşağıdaki diyalogda görülmektedir.

"İki avucumu açtım, yıldız gelip ellerime kondu.

Bir rüyada karşılaşmış gibi konuşmaya başladık.

- *Sen, Kenan'ın yıldızın değil mi?*

- *Evet,*

- *Hoş geldin, nasılsın?*

- *İyiyim ama düştüm işte, kaydım.*

- *Olsun, ben de koşup tuttum seni.*

- *Teşekkür ederim. Az daha geç kalsaydın yere çakılacaktım” (Kutlu, 2019, s. 34-35).*

3.2. Alfred Adler'in İkinci Çocuk Tipolojisine İlişkin Bulgular

Eserde ikinci çocuğun, büyük kardeşi geçilmesi gereken bir rakip gibi gördüğü tespit edilmiştir. İkinci çocuk, yarışmacı bir tavır sergileyerek konum olarak dikkat çeken yıldızı tercih etmektedir. Böylelikle ikinci çocuğun ilgi odağı olmak istediği görülmektedir.

“Kenan henüz okula gitmiyor, seneye inşallah. Sonunda bir parlak yıldız seçiyor.

- *Bu benim yıldızım işte, diyor.*

Tam Keşiş Dağı'nın tepesine doğru sarkan yıldız.

Yerini belliyoruz. Ben de bir yıldız seçiyorum, saçmalık ama olsun, o daha çocuk” (Kutlu, 2019, s. 10).

Eserde ikinci kardeşin tipik özelliklerinden kıskançlık, küçümsenme ve ihmal edilmişlik durumu da görülmüştür. İkinci kardeş bisikletin kendisiyle paylaşılmamasını kıskançlık, küçümsenme ve ihmal edilmiş gibi bir tavırla karşılamış ve gururuna yedirememiştir. Bu olumsuz duygularla birlikte büyük kardeşe ait olan bisikleti izinsiz aldığı ve kaza yaptığı görülmektedir.

“- N'oldu Abdurrahman, ne var, ne bu telaş, diye sordu.

- *Kenan düştü amca, koşun, dedi.*

Şaşkınlıkla birbirimizin yüzüne baktık.

- *Ne Kenan'ı? Kenan evde değil mi? Kenan'a ne oldu ki?*

Babam pijamaları, annem gecelik entarisi üzerine acele bir şey giymiş: ben da gömlek kendimizi sokağa attık. Yolda,

- *Nerede, diye sordu babam.*

- *İleride yol kıyısında, şarampole yuvarlanmış, dedi Abdurrahman.*

Babamla annem o kadar hızlı konuşuyordu ki biz Abdurrahman'la geride kaldık. Onlar köşeyi dönüp gözden kayboldular.

Ben Abdurrahman'a.

- *Kenan sabahın köründe dışarıda ne arıyor, dedim.*

Abdurrahman yüzünü yere çevirdi.

- Bisikletini almış, sürmüş, yokuş aşağı gidince duramamış, şarampole düşmüş.

Ben işe giderken gördüm. Kendi bir yanda bisiklet öbür yanda, başı kanıyordu galiba, diye nefes nefese anlattı” (Kutlu, 2019, s. 22-23).

Büyük kardeşin eski günlerde olduğu gibi ilgiyi kendinde toplamak için bir çaba içerisine girmesine karşılık ikinci kardeş Kenan'ın büyük kardeşe küsmesi de hırslı olması ve kin gütme duygusuyla ilişkilidir.

“Kenan benimle konuşmuyor, hala küs.

Ben bisikletle evden çıkınca damdan sert sert bakıyor. Aslında bu çocuğu bu kadar üzmemek lazım. Ama ne yapayım? Çok küçük, sözden anlamıyor. Tutsam öğretmeye kalksam üç gün sonra bırak ben sürerim diyecek. Dik kafalı. Onu bilmez miyim ben. Hele bir sürmeyi öğrensın valla hemen sahiplenir, beni bile bindirmez” (Kutlu, 2019, s. 20).

SONUÇ

Çocuk kitapları; çocuğun empati yapması, özdeşim kurması, okuduğu kitaptaki duygu ve düşünceleri sorgulaması, değerlendirmesi gibi pek çok davranışı sergilemesinde aracı rolünü üstlenir. Bu bağlamda önemi her geçen gün daha da artan çocuk edebiyatı eserlerinin disiplinler arası bir bakış açısıyla tüm yönleriyle incelenmesi önem arz etmektedir. Bu araştırmada, kardeş ilişkilerinin odakta olduğu, Mustafa Kutlu'nun Yıldız Tozu adlı eseri Alfred Adler'in doğum sırası teorisi bağlamında ortaya çıkan kardeş tipolojisine göre değerlendirilmiştir.

Eserde Adler kuramının özünü oluşturan sosyal ilgi olgusunun kişi üzerinde oluşturduğu olumlu ve olumsuz davranış şekillerine rastlanılmıştır. Ailenin tutumuna göre en büyük kardeş bir bilgiç veya öğretmen rolüne adapte olarak kardeşi için ikinci ebeveynlik rolü üstlenmiş, otoriter bir tutum sergilemiştir. Ayrıca genellikle güvenilir, disiplinli ve çalışkan olma eğilimindedir. Diğer yandan ikinci çocuğun gelmesiyle ortaya çıkan kendini güvende hissetmeme durumunu hissettiği de görülmektedir. Bununla birlikte koruyucu ve sahiplenici olma, ilgi odağını tekrar kazanmaya çalışma öne çıkan diğer davranışlarıdır. İkinci kardeşin ise büyük kardeşi geçilmesi gereken bir rakip olarak gördüğü tespit edilmiştir. İkinci çocuk, yarışmacı bir tavır sergileyerek ilgi odağı olmak istemektedir. Ayrıca büyük kardeşe karşı kıskançlık, küçümsenme, ihmal edilmişlik gibi duygularla hırslı ve kinli davranışlar sergilemiş hatta küsme yoluna gitmiştir. Bu bağlamda “Yıldız Tozu” adlı eserde, doğum sırası teorisi bağlamında ortaya çıkan büyük kardeş ve ikinci kardeşin özelliklerine ilişkin Alfred Adler'in üzerinde durduğu büyük kardeşlerde görülen ebeveyn rolü üstlenme, bilgiç, otoriter, sahiplenici olma; ikinci kardeşlerde görülen kıskançlık, küçümsenme ve ihmal edilmişlik hissiyle hırslı ve kinli olma, küsme, kendini yarışta hissetme gibi özelliklerin ön plana çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Eserde ebeveynlerin çocuğa bakış açısı tam olarak yansıtılmadığından anne ve baba tutumunun çocuklar üzerinde etkisi yeterince gözlemlenememiştir. Metinde ebeveynler, sahne dışında kalmış ya da nadiren yansıtılmıştır.

Çocuk edebiyatı eserlerinde, çocukların özdeşim kurduğu kahramanların bu eserde olduğu gibi hem olumlu hem de olumsuz davranışlar sergileyebildiği görülmektedir. Çocuklara bu eserler aracılığıyla verilecek mesajların amacına hizmet edebilmesi ve çocukların gelişimine katkı sunabilmesi için bu çalışmada olduğu gibi farklı perspektifler sunulması, disiplinler arası çalışmalarla alanın zenginleştirilmesi önerilebilir. Bununla birlikte olumsuz duygu durumlarıyla başa çıkmada çocuklara, yapıtlar aracılığıyla sezme ve keşfetmeye dayalı iletiler verilebilir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (1949). *Understanding human nature*. Greenberg.
- Adler, A. (1998). *Sorunlu okul çocuğu* (Çev. Kamuran Şipal). Cem Yayınevi (Orijinal yayın tarihi 1929).
- Adler, A. (2004). *Yaşamın anlamı* (Çev. Kamuran Şipal). Say Yayınları (Orijinal yayın tarihi 1929).
- Adler, A. (2011). *Bireysel psikoloji* (Çev. Ali Kılıçlıoğlu). Say Yayınları (Orijinal yayın tarihi 1918).
- Adler, A. (2014). *Okulda güç eğitilebilir çocuklar* (Çev. Kamuran Şipal). Cem Yayınevi (Orijinal yayın tarihi 1929).
- Adler, A. (2018). *İnsan doğası* (Çev. Aycan Özüpek). Dorlion Yayınları (Orijinal yayın tarihi 1927).
- Adler, A. (2020). *İnsan psikolojisi* (Çev. Aycan Özüpek). Yason Yayınları (Orijinal yayın tarihi 1918).
- Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kutlu, M (2019). *Yıldız tozu*. Erdem Çocuk Yayınları.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma* (Çev. Selahattin Turan). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma-desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Ed.: Selahattin Turan). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sever, S. (2017). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayıncılık.
- Şahin, A. (2015). Çocuğun dil ve zihin gelişimi. Ömer Yılar ve Lokman Turan (Ed.), *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı* içinde (s. 5-15). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tompkins, G. E. (2006). *Language arts essentials*. Pearson Prentice Hall.
- Yıldırım, A., & Şimşek H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Çocuk kitapları, çocuğun empati yapması, özdeşim kurması, okuduğu kitaptaki duygu ve düşünceleri sorgulaması, değerlendirmesi ve edindiği bilgileri beceriye dönüştürerek günlük yaşamına aktarması gibi pek çok işlemi gerçekleştirmesinde aracı rolünü üstlenir. Bu bağlamda önemi her geçen gün daha da artan çocuk edebiyatı eserlerinin disiplinler arası bir bakış açısıyla tüm yönleriyle incelenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada, kardeş ilişkilerinin odakta olduğu, Mustafa Kutlu'nun Yıldız Tozu adlı eserini Alfred Adler'in doğum sırası teorisi bağlamında ortaya çıkan kardeş tipolojisine göre incelemek amaçlanmıştır. İnsanların yaşamı boyunca güç ve iktidar mücadelesi verdikleri düşüncesini savunan Adler'e (1949) göre, bir ailenin büyük ya da

küçük çocuğu olmak güç ve iktidar mücadelesinde farklı özelliklerinin gelişmesine neden olur. Bu bağlamda Adler'in üzerinde durduğu, doğum sırasına göre tanımladığı 4 kardeş tipolojisi vardır: İlk çocuk (en büyük kardeş), ikinci çocuk, en küçük çocuk ve tek çocuk. Ailenin tutumuna göre ilk çocuk/en büyük kardeş otoriter bir role adapte olabilir. Kardeşi için ikinci ebeveynlik rolü üstlenebilir. Ayrıca genellikle güvenilir, disiplinli ve çalışkan olma eğilimindedirler. Diğer yandan ikinci çocuğun gelmesiyle ortaya çıkan kendini güvende hissetmeme durumu ile birlikte saldırgan davranışlar da sergileyebilirler (Adler, 2011). İkinci çocuk iş birliği yapma konusunda büyük çocuğa göre daha yatkındır. Büyük kardeş tarafından geri plana itilmediği sürece konum olarak iyi bir yerdedir. Her zaman yaş ve gelişim yönünden kendisinden önde olan bir çocuk vardır. Bu durum da ikinci çocuğun sanki bir yarıştaymış ve büyük kardeşi geçmek için acele etmesi gerekiyormuş gibi davranmasına neden olur. İkinci çocuk geride kaldığı duygusuyla büyük kardeşi geçme konusunda çaba gösterir ve genellikle büyük kardeşi geçerek başarılı olur (Adler, 2004). Başarısız olma durumunda ikinci kardeş; kıskançlık, eziklik veya ihmâl edilmişlik duygularına kapılabilir (Adler, 2018). Adler'e (2004) göre, ailenin en küçük çocuğu çok fazla rekabet içerisindedir. Bu nedenle olağanüstü derecede iyi gelişir. Hızlı ilerlemesiyle tüm kardeşleri geride bırakabilir. Anne, baba veya kardeşlerinden genellikle yardım alan küçük çocuğun, hırslı mizacının yanında ikinci tavırları da vardır. Küçük çocuk şımartılırsa bağımsız bir karaktere sahip olamaz. Kendi çabasıyla başarılı olma cesaretinden yoksun kalabilir. Tek çocuk, ebeveynlerin daima göz bebeği konumundadır ve bu durum genellikle hayatı boyunca aynı şekilde devam eder. Çocuk sosyalleşmeye başladığında aileden gördüğü ilgiyi çevresindeki diğer insanlardan da bekleyebilir. Bu ilgiyi çevresindekilerden görmediğinde arkadaşlık ilişkilerinde zorluk yaşayabilir. Oyun oynarken başrolün kendisinde olmasını isteyen tek çocuk, kendinden büyük çocuklarla arkadaşlık etmeyi tercih eder. Ayrıca liderlik becerileri yüksektir ve mükemmeliyetçi bir yapıya sahiptir (Adler, 1998). Araştırmada nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma kullanılmıştır. Görüşme, gözlem ya da doküman incelemesi yoluyla verilerin toplandığı temel nitel araştırmalarda, hangi soruların sorulduğu, neyin gözlemlendiği veya hangi dokümanların incelendiği araştırmanın teorik çerçevesine bağlıdır. Anlamın nasıl inşa edildiğini ortaya çıkarmaya odaklanan bu tür araştırmaların öncelikli amacı görüşme, gözlem ya da doküman incelemesi yoluyla toplanan verilerde yer alan anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamaktır (Merriam, 2018). Araştırmada verilerin toplanması sürecinde doküman incelemesi yönteminden faydalanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. Bu amaçla araştırmadan elde edilen veriler birbirleriyle olan ilişkileri bakımından irdelenmiş, belli kavramlar ve temalar halinde sınıflandırılmış ve elde edilen yorumlanmıştır. Eserde Adler Kuramı'nın özünü oluşturan sosyal ilgi olgusunun kişi üzerinde oluşturduğu olumlu ve olumsuz davranış şekillerine rastlanılmıştır. Ailenin tutumuna göre en büyük kardeş bir bilgiç veya öğretmen rolüne adapte olarak kardeşi için ikinci ebeveynlik rolü üstlenmiş, otoriter bir tutum sergilemiştir. Ayrıca zaman zaman güvenilir, disiplinli ve çalışkan olma eğiliminde olduğu da söylenebilir. Diğer yandan ikinci çocuğun gelmesiyle ortaya çıkan kendini güvende hissetmeme durumunu hissettiği de görülmektedir. Bununla birlikte koruyucu ve sahiplenici olma, ilgi odağını tekrar kazanmaya çalışma öne çıkan diğer önemli davranışlardır. İkinci kardeşin ise büyük kardeşi geçilmesi gereken bir rakip olarak gördüğü tespit edilmiştir. İkinci çocuk, yarışmacı bir tavır sergileyerek ilgi odağı olmak istemektedir. Ayrıca büyük kardeşe karşı kıskançlık, küçümsenme, ihmâl edilmişlik gibi duygularla hırslı ve kinli davranışlar sergilemiş hatta küsme yoluna başvurmuştur. Eserde ebeveynlerin çocuğa bakış açısı tam olarak yansıtılmadığından anne ve baba tutumunun çocuklar üzerinde etkisi yeterince gözlemlenememiştir. Metinde ebeveynler sahne dışında kalmış ya da nadiren olayların içerisinde yer almıştır. Birçok çocuk edebiyatı eserinde çocukların özdeşim kurduğu kahramanların bu eserde olduğu gibi hem olumlu hem de olumsuz davranışlar sergilediği görülmektedir. Çocuklara bu eserler aracılığıyla verilecek mesajların amacına hizmet edebilmesi ve çocukları gelişimine katkı sunabilmesi için bu çalışmada olduğu gibi farklı perspektifler sunulması, disiplinler arası çalışmalarla alanın zenginleştirilmesi önerilebilir. Bununla birlikte olumsuz duygu durumlarıyla başa çıkmada çocuklara, yapıtlar aracılığıyla sezme ve keşfetmeye dayalı iletiler verilebilir.

EXTENDED ABSTRACT: Children's books play a role as a mediator in many processes such as the child's empathy, identification, questioning and evaluating the feelings and thoughts in the book he reads, and transferring the information he has acquired into skills and into his daily life. In this context, it is important to examine children's literature works, whose importance is increasing day by day, from all aspects with an interdisciplinary perspective. In this research, it is aimed to examine Mustafa Kutlu's work Yıldız Tozu, which focuses on sibling relationships, according to the sibling typology that emerged in the context of Alfred Adler's birth order theory. According to Adler (1949), who advocated the idea that people struggle for power and authority throughout their lives, being the eldest or youngest child of a family causes different characteristics to develop in the struggle for power and authority. In this context, there are 4 sibling typologies that Adler emphasized and defined according to birth order: First child (oldest sibling), second child, youngest child and only child. Depending on the family's attitude, the first child/oldest sibling may adapt to an authoritarian role. He may take on the role of second parent for his sibling. They also tend to be generally reliable, disciplined and hardworking. On the other hand, they may also exhibit aggressive behaviors along with the feeling of insecurity that occurs with the arrival of the second child (Adler, 2011). The second child is more likely to cooperate than the older child. As long as he is not pushed into the background by the older sibling, he is in a good position. There is always a child who is ahead of him in terms of age and development. This causes the second child to act as if he is in a race and needs to hurry to pass the older sibling. The second child tries to pass the older sibling because he feels left behind and usually succeeds by passing the older sibling (Adler, 2004). In case of failure, the second sibling may experience feelings of jealousy, inferiority or neglect (Adler, 2018). According to Adler (2004), the youngest child in the family is very competitive. For this reason, he/she develops extraordinarily well. He/she can leave all his/her siblings behind with his/her rapid progress. The young child, who usually receives help from his/her mother, father or siblings, has both ambitious temperament and spiteful attitudes. If the young child is spoiled, he/she cannot have an independent character. He/she may lack the courage to succeed with his/her own efforts. The only child is always the apple of the parents' eye and this situation usually continues throughout his/her life. When the child starts to socialize, he/she may expect the attention he/she receives from the family from other people around him/her. When he/she does not receive this attention from those around him/her, he/she may have difficulty in friendships. The only child, who wants to be the leading role while playing, prefers to be friends with older children. He/she also has high leadership skills and a perfectionist structure (Adler, 1998). Basic qualitative research, one of the qualitative research designs, was used in the research. In basic qualitative research where data is collected through interviews, observations or document review, the questions asked, what is observed or which documents are examined depend on the theoretical framework of the research. The primary aim of such research, which focuses on revealing how meaning is constructed, is to reveal and interpret the meanings contained in the data collected through interviews, observations or document review (Merriam, 2018). The document review method was used in the data collection process in the research. Content analysis was used in the analysis of the data obtained in the research. For this purpose, the data obtained from the research were examined in terms of their relationships with each other, classified into certain concepts and themes and the results were interpreted. In the work, positive and negative behaviors created by the social interest phenomenon that constitutes the essence of Adler Theory have been encountered on the person. According to the attitude of the family, the oldest sibling has adopted the role of a knowledgeable or teacher and has taken on the role of a second parent for his/her sibling and has displayed an authoritarian attitude. It can also be said that he/she has a tendency to be reliable, disciplined and hardworking from time to time. On the other hand, it is also seen that he/she feels the insecurity that arises with the arrival of the second child. However, being protective and possessive and trying to regain the center of attention are other important behaviors that stand out. It has been determined that the second sibling sees the older sibling as a rival who must be surpassed. The second child wants to be the center of attention by displaying a competitive attitude. In addition, he/she has

displayed ambitious and spiteful behaviors towards the older sibling with feelings such as jealousy, contempt and neglect, and even resorted to resentment. Since the parents' perspective on the child is not fully reflected in the work, the effect of the mother and father's attitude on the children could not be observed sufficiently. In the text, the parents remained off the stage or were rarely involved in the events. In many works of children's literature, it is seen that the heroes that children identify with exhibit both positive and negative behaviors, as in this work. In order for the messages to be given to children through these works to serve their purpose and contribute to their development, it can be suggested to present different perspectives, as in this study, and to enrich the field with interdisciplinary studies. In addition, messages based on intuition and discovery can be given to children through works in order to cope with negative emotional states.